

عنوان مقاله:

پهلوان در شبستان؛ تاملی در باب «گوشه‌نشینی جنگجو» و نمونه آن در حماسه ایرانی

محل انتشار:

دو فصلنامه ادب فارسی، دوره 9، شماره 1 (سال: 1398)

تعداد صفحات اصل مقاله: 19

نویسنده:

علیرضا اسماعیل پور - دانش‌آموخته دکتری فرهنگ و زبانهای باستانی دانشگاه تهران

خلاصه مقاله:

مضمون «گوشه‌نشینی جنگجو»، یکی از ویژگی‌های کارکرد جنگاوری، عبارت است از عزلت اجباری و موقت جنگجو در شرائطی خاص که جنگجو با اکره به آن تن می‌دهد و با بروز رویدادهایی معین (که در نمونه‌های بررسی‌شده در این مقاله آغاز یا تدارک یک جنگ بزرگ است) از بن‌د آن رها می‌شود. در روایات حماسی یونانی و هندی، دست‌کم دو نمونه از این مضمون را می‌یابیم: آخیلس، قهرمان ایلپاد، که در نوجوانی به تدبیر مادرش تتیس به ناگزیر با جامه مبدل دخترانه در شبستانی عزلت می‌گزیند و ارجونه، قهرمان مهابهارته، که به واسطه نفرین یکی از پریان و نیز اجبار دوران تبعید خانوادگی، به ناچار به کسوت خواجه‌گان درمی‌آید و یک سال در حرم‌سرای اقامت می‌کند. چنان‌که پیداست این هر دو مضمون هم با شبستان زنان پیوند دارند و هم با نوعی بی‌کاری موقت جنگجو. ظاهراً مضمون «گوشه‌نشینی در شبستان» در حماسه‌های ایرانی نمونه‌ای ندارد، اما با بررسی روایات مختلف زندانی‌شدن اسفندیار به فرمان پدرش گشت‌اسب، به مضامین درخور درنگی برمی‌خوریم که با جزئیات دو روایت یونانی و هندی شباهت‌هایی دارند. به نظر می‌رسد این مضمون دارای یک روایت اصلی هن‌دواروپایی است با محوری‌ت یک پهلوان شکست‌ناپذیر/رویین‌تن و دورگه (ایزدی/انسانی) که صورت ایزدوار آن در حماسه‌های یونانی و هندی و صورت زمینی‌تر آن در حماسه ایرانی به جا مانده است. بررسی تطبیقی این سه داستان به بازشناسی مفهوم «گوشه‌نشینی» و خاستگاه اسطوره‌ای احتمالی آن (وقفه جنگجو و نیازمندی جهان) راه می‌برد.

کلمات کلیدی:

گوشه‌نشینی، ناگزیری، مبدلیوشی، پهلوان دورگه، رویینتنی، کارکرد جنگاوری

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1200030>

